

ผู้จัดการมรดกไม่ยอมจัดการมรดก

อุดม งามเมืองสกุล (20 ธันวาคม 2555)

ก่อนอื่นต้องออกตัวก่อนเลยว่า เป็นครั้งแรกที่ผมเขียนถึงกฎหมายเกี่ยวกับมรดก... ปกติจะเน้นไปที่กฎหมายธุรกิจ.....เรื่องขงเรื่องเพราะมีอาจารย์ท่านหนึ่งที่เคารพนับถือกันโทรศัพท์มาปรึกษาผม... “พี่มีเรื่องกลุ่มใจขอรับกวนน้องหน่วย...เรื่องมรดก” ผมบอกไปเพื่อไม่ให้กังวลว่า... “มีมรดกมาให้กลุ่มก็ยิ่งดีว่ามีเรื่องหนี้สินมาให้กลุ่มครับ”

...เรื่องขงเรื่องคือ ศาลมีคำสั่งแต่งตั้งพี่ชาย ซึ่งมีพี่น้องรวมกัน 3 คน เป็นผู้จัดการมรดกของคุณพ่อ แต่ด้วยที่ผ่านมา พี่ชาย(ผู้จัดการมรดก)ไม่ยอมเปิดเผยความคืบหน้าเกี่ยวกับการรวบรวมทรัพย์สินมรดกเลย พี่น้องคนอื่นๆ ที่ไม่ว่าอะไร อาจารย์ท่านนี้ในฐานะทนายทคนหนึ่งจะอย่างไรดี เคยมีคนแนะนำให้รายงานศาลและขอให้ศาลปลดพี่ชายจากการเป็นผู้จัดการมรดก เพราะถือว่ากระทำผิดหน้าที่ แต่อาจารย์ท่านนี้ก็ไม่อยากจะให้รุนแรง เป็นเรื่องราวเดียวจะเสียพี่เสียน้องกันไป เลยต้องการทราบข้อกฎหมายหรือวิธีการทางกฎหมายว่าจะบังคับให้พี่ชาย รายงานความคืบหน้าได้อย่างไรบ้าง และอยากทราบบทบาทหน้าที่ของผู้จัดการมรดกและผลทางกฎหมายกรณีไม่ทำหน้าที่ ทนายทควรดำเนินการอย่างไร

ผมขอสรุปประเด็นคำถามเป็น 2 ประเด็นคือ

1. ผู้จัดการมรดกมีหน้าที่อย่างไรบ้าง
2. กรณีที่ผู้จัดการมรดกไม่ทำหน้าที่ ทนายทคนอื่นๆควรดำเนินการอย่างไร

ตอบคำถาม

ปัญหาดังกล่าวมักเป็นเรื่องที่ทนายทด้วยกันเกิดความไม่ไว้วางใจการทำหน้าที่ของผู้จัดการมรดก คือปัญหาในเรื่องของการไม่ทราบความคืบหน้าเกี่ยวกับการรวบรวมทรัพย์สินมรดก ซึ่งตามกฎหมายกำหนดหน้าที่โดยรวมของผู้จัดการมรดกไว้ 3 ขั้นตอน คือ

- (1) การรวบรวมเจ้ามรดกมีทรัพย์สินอะไรบ้าง มีเท่าใด
- (2) เปิดเผยบัญชีการจัดการทรัพย์สินมรดก และ
- (3) ดำเนินการแบ่งปันทรัพย์สินมรดก

ทั้งสามประการที่กล่าวเป็นหน้าที่โดยสังเขปของผู้จัดการมรดกเกี่ยวกับทรัพย์สินมรดกที่กำหนดไว้ตามกฎหมาย ในส่วนของขั้นตอนต่างๆ กฎหมายได้กำหนดการทำหน้าที่ของผู้จัดการมรดกไว้ ในที่นี้ผมขงกล่าวเฉพาะกรณีของผู้จัดการมรดกที่แต่งตั้งผู้จัดการมรดกโดยศาล ดังนี้ครับ

- 1) ผู้จัดการมรดกจะต้องเริ่มลงมือจัดทำบัญชีทรัพย์สินมรดกภายในสิบห้าวัน นับแต่วันที่ได้ฟังหรือถือว่า ได้ฟังคำสั่งตั้งผู้จัดการมรดกโดยศาล เช่น ศาลได้อ่านคำสั่งตั้งผู้จัดการมรดกวันที่ 15 ธันวาคม 2555 ผู้จัดการมรดกก็ต้องเริ่มดำเนินการจัดทำบัญชีทรัพย์สินมรดกภายในวันที่ 10 มกราคม 2556 ซึ่งกฎหมายกำหนดไว้เฉพาะวันเริ่มจัดทำบัญชี แต่ไม่กำหนดวันที่ต้องจัดทำบัญชีทรัพย์สินมรดก เสร็จ¹
- 2) ต้องจัดทำบัญชีทรัพย์สินมรดกตาม 1) ให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งเดือนนับแต่เริ่มลงมือจัดทำ ดังนั้น หากเริ่มจัดทำบัญชีทรัพย์สินมรดกในวันที่ 10 มกราคม 2556 จะต้องทำบัญชีทรัพย์สินมรดกให้เสร็จก็ ภายใน 10 กุมภาพันธ์ โดยบัญชีทรัพย์สินมรดกนั้นจะต้องกระทำต่อหน้าพยานอย่างน้อยสองคนที่มี ส่วนได้เสียในกองมรดกนั้น ซึ่งในทางปฏิบัติก็จะให้พยานนั้นลงลายมือชื่อรับรองไว้ในบัญชีทรัพย์สินมรดก โดยเงื่อนไขหนึ่งเดือนอาจขยายออกไปได้หากศาลมีคำสั่งขยายระยะเวลาจัดทำบัญชีทรัพย์สินมรดก²
- 3) ผู้จัดการมรดกต้องจัดการแสดงบัญชีการจัดการและแบ่งปันมรดกให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งปีนับ แต่ศาลได้มีคำสั่งตั้งผู้จัดการมรดกโดยคำสั่งศาล ซึ่งตามตัวอย่างใน 1) ผู้จัดการมรดกต้อง ดำเนินการแสดงบัญชีการจัดการและดำเนินการแบ่งปันทรัพย์สินมรดกให้เสร็จภายใน 10 มกราคม 2557 แต่ก็มีข้อยกเว้นให้สามารถขยายเวลาได้ คือ กรณีที่ทายาทโดยเสียงข้างมากยินยอมตกลง เห็นด้วยให้มีการขยายเวลา หรือศาลได้กำหนดเวลาไว้เป็นอย่างอื่นตอนมีคำสั่งแต่งตั้งผู้จัดการมรดก หรือมีคำสั่งขยายเวลาจัดการทรัพย์สินมรดกนั้นไว้³

¹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1728(2)

มาตรา 1728 ผู้จัดการมรดกต้องลงมือจัดทำบัญชีทรัพย์สินมรดกภายในสิบห้าวัน

(1) นับแต่เจ้ามรดกตาย ถ้าในขณะนั้นผู้จัดการมรดกได้รู้ถึงการตั้งแต่งตามพินัยกรรมที่มอบหมายไว้แก่ตน หรือ

(2) นับแต่วันที่เริ่มหน้าที่ผู้จัดการมรดกตามมาตรา 1726 ในกรณีที่ศาลตั้งเป็นผู้จัดการมรดก หรือ

(3) นับแต่วันที่ผู้จัดการมรดกรับเป็นผู้จัดการมรดกในกรณีอื่น

² มาตรา 1729 ผู้จัดการมรดกต้องจัดทำบัญชีทรัพย์สินมรดกให้แล้วเสร็จภายใน

หนึ่งเดือนนับแต่เวลาที่ระบุไว้ในมาตรา 1728 แต่กำหนดเวลาขึ้น เมื่อผู้จัดการมรดกร้องขอก่อนสิ้นกำหนดเวลาหนึ่งเดือน ศาลจะอนุญาตให้ขยายต่อไปอีกก็ได้

บัญชีนั้นต้องทำต่อหน้าพยานอย่างน้อยสองคน ซึ่งต้องเป็นผู้มีส่วนได้เสียในกองมรดกนั้นด้วย

บุคคลซึ่งจะเป็นพยานในการทำพินัยกรรมไม่ได้ตามมาตรา 1670 จะเป็นพยานในการทำบัญชีใดๆ ที่ต้องทำขึ้นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ไม่ได้

³ มาตรา 1732 ผู้จัดการมรดกต้องจัดการตามหน้าที่และทำรายงานแสดงบัญชีการจัดการและแบ่งปันมรดกให้เสร็จภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่ระบุไว้ในมาตรา 1728 เว้นแต่ผู้ทำพินัยกรรม ทายาทโดยจำนวนข้างมาก หรือศาลจะได้กำหนดเวลาให้ไว้เป็นอย่างอื่น

หากผู้จัดการมรดกไม่ได้จัดทำบัญชีภายในเวลาและตามแบบที่กำหนดไว้ หรือการทำบัญชีนั้นไม่เป็นที่พอใจแก่ศาล เพราะความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง หรือมีการทุจริต หรือเพราะไม่มีความสามารถในการจัดการมรดก กรณีเช่นนี้ ก็สามารถร้องขอต่อศาลเพื่อให้ถอนผู้จัดการมรดกได้⁴

สำหรับมาตรการในการถอดถอนผู้จัดการมรดกตามมาตรา 1731 ถือเป็นแนวทางหนึ่งในการทำให้การจัดการมรดกเป็นไปตามกฎหมาย แต่ก็ควรเป็นมาตรการสุดท้ายเพราะ แท้จริงแล้วเรื่องของมรดกก็เป็นเรื่องที่ยากด้วยตนเองควรหันหน้ามาเจรจากัน หากมีการฟ้องร้องใดๆ แทนที่มรดกที่มีอยู่จะสามารถนำมาแบ่งกันระหว่างทายาทก็จะต้องมีค่าใช้จ่าย(ค่าทนายและอื่นๆ) เหลือมรดกแบ่งกันไม่เต็มจำนวน ประการสำคัญเมื่อมีการฟ้องร้องกันก็เกิดความแตกแยกในบรรดาญาติพี่น้องได้มรดกเสียทีเสียน้อง...ผมว่าไม่คุ้มครับ

เมื่อปรากฏว่าผู้จัดการมรดกทำหน้าที่ไม่ถูกต้องตามที่กฎหมายบัญญัติแล้ว และหากไม่ใช่มาตรการขอถอนผู้จัดการมรดก และใช้วิธีการเจรจาแล้วก็ได้ผลจะทำอย่างไร...คงต้องเจรจาลูก และทำเอกหลายๆครั้งจนแน่ใจแล้วว่าไม่มีทางอื่นอีกแล้ว... อาจดำเนินการในขั้นต่อไปคือ **ร้องขอเข้าเป็นผู้จัดการมรดกร่วม** ตามมาตรา 1713 (2) คือ เมื่อผู้จัดการมรดกไม่เต็มใจที่จะจัดการมรดก มีเหตุขัดข้องในการจัดการมรดกหรือในการแบ่งปันมรดก⁵ แต่ในความเห็นส่วนตัวของผม เห็นว่าการดำเนินการเช่นนี้ก็ไม่ได้แตกต่างในทางความรู้สึกเมื่อเทียบกับการขอถอนผู้จัดการมรดก เพราะเป็นการดำเนินการทางกฎหมายแล้วและการตั้งผู้จัดการมรดกร่วมก็อาจเกิดปัญหาในการทำงานร่วมกันยิ่งจะยุ่งไปกันใหญ่

ผมยังขอยืนยันนอนยัน...การเจรจาคือหนทางที่จะไม่มีผู้แพ้ผู้ชนะ...มีแต่ชนะทั้งสองฝ่าย มรดกก็จะไม่เป็นของคนอื่น....

⁴ มาตรา 1731 ถ้าผู้จัดการมรดกไม่ได้จัดทำบัญชีภายในเวลาและตามแบบที่กำหนดไว้ หรือถ้าบัญชีนั้นไม่เป็นที่พอใจแก่ศาล เพราะความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง หรือการทุจริต หรือความสามารถอันเห็นประจักษ์ของผู้จัดการมรดกศาลจะถอนผู้จัดการมรดกเสียก็ได้

⁵ มาตรา 1713 ทายาทหรือผู้มีส่วนได้เสียหรือพนักงานอัยการจะร้องต่อศาลขอให้ตั้งผู้จัดการมรดกก็ได้ ในกรณีดังต่อไปนี้

- (1) เมื่อเจ้ามรดกตาย ทายาทโดยธรรมหรือผู้รับพินัยกรรมได้สูญหายไป หรืออยู่นอกราชอาณาจักร หรือเป็นผู้เยาว์
- (2) เมื่อผู้จัดการมรดกหรือทายาทไม่สามารถ หรือไม่เต็มใจที่จะจัดการหรือมีเหตุขัดข้องในการจัดการ หรือในการแบ่งปันมรดก

(3) เมื่อข้อกำหนดพินัยกรรมซึ่งตั้งผู้จัดการมรดกไว้ไม่มีผลบังคับได้ด้วยประการใด ๆ การตั้งผู้จัดการมรดกนั้น ถ้ามีข้อกำหนดพินัยกรรมก็ให้ศาลตั้งตามข้อกำหนดพินัยกรรม และถ้าไม่มีข้อกำหนดพินัยกรรม ก็ให้ศาลตั้งเพื่อประโยชน์แก่กองมรดกตามพฤติการณ์และโดยคำนึงถึงเจตนาของเจ้ามรดก แล้วแต่ศาลจะเห็นสมควร